



આર્થિક સુખાકારીમાં ગૃહિણીનો ફાળો

ડૉ. બિમલાબેન જી. પરમાર

૧. પ્રસ્તાવના

કહેવાય છે કે, “યત્ર નાર્યેસ્તુ પૂજ્યન્તે રમન્તે તત્ર દેવતા” જ્યાં નારીની પૂજા થાય છે. ત્યાં દેવતાઓનો વાસ થાય છે. ચાર દિવાલોનું ચણતર કરવાથી અને ઉપર છત બનાવી દેવાથી બનેલું બાંધકામ એ મકાન કહેવાય છે. ઘર નથી બની જતું ઘર બને છે માત્ર ગૃહિણીથી ઘરનું સાચું ઘરેણું ગૃહિણી છે. ગૃહિણી વિનાનું ઘર અવ્યવસ્થિત હોય છે. સુગંધ વિનાના ફૂલ ગમે તેટલા સુંદર હોય તો પણ સુવાસના અભાવે તે અઘરૂં કે અપૂર્ણ છે. તેમ ગૃહિણી વિનાનું ઘર એ ખરા અર્થમાં ઘર રહેતું નથી. ગૃહિણી વિનાનું ઘર અસ્તવ્યસ્ત છે. ઘરમાં રહેતી સ્ત્રી કે જે પત્ની, માતા કે સાસુ કે પુત્રવધુ સ્વરૂપે ઘરની મુખ્ય જવાબદારી સંભાળતી હોય તેને ગૃહિણી કહેવાય છે. આમ ઘરની વ્યવસ્થા સંભાળે તે ગૃહિણી અને ગૃહિણી એ ઘરની મેનેજર છે. અર્થાત વ્યવસ્થાપક છે. સ્ત્રી નાનપણથી જ ઘરના સંસ્કાર શીખે છે. વ્યવહાર શીખે છે. કામકાજ શીખે છે. રસોઈ અને જુદી જુદી કલાઓ શીખે છે અને એ રીતે ઉછેર પામતાં પામતાં ગૃહિણીની તાલીમ મેળવે છે. ગૃહિણીની તાલીમ મેળવે છે. ગૃહિણીનું કાર્ય કુટુંબના બધા સભ્યોની ભૌતિક જરૂરીયાતો તેમજ લાગણીઓ સંતોષાયા તે રીતે ઘરની વ્યવસ્થા કરવાની છે. આમ ગૃહિણીનું મુખ્ય કાર્ય એ ઘરની વ્યવસ્થા કરવાનું છે.

ગૃહિણી ખરા અર્થમાં ગૃહિણી હોય એટલે કે કુશળ ગૃહિણી હોય તો ઘરનો દરેક સભ્ય પોતાના ઘરે જવાની રાહ જોતો હોય છે અને ઘરે જઈને પરમ સુખ શાંતિ અનુભવતો હોય છે. આજી પાછળ ગૃહિણીનું ગૃહ વ્યવસ્થાપન જવાબદાર હોય છે. ગૃહવ્યવસ્થાપન એ માત્ર ભૌતિક સુવિધાઓ કે ગોઠવવું માત્ર નથી. ઘરના બધા સભ્યોની જરૂરીયાતો અનવે લાગણીઓનું કાળજી અને પ્રેમપૂર્વકનું આયોજન હોય છે. ગૃહિણી અને તેનું સ્થાન શબ્દ સાંભળતાં જ મનમાં તેના પ્રત્યે દયા, કરૂણાની લાગણી જન્મી જાય છે પરંતુ તેનું ઉચ્ચ સ્થાન હોય તેવા ખ્યાલ જન્મતો નથી. ભારતની પ્રાચીન સંસ્કૃતિમાં નારીનું સ્થાન વિશિષ્ટ તેમજ સર્વોચ્ચ હતું સ્ત્રીને પૂજનીય વંદનીય અને શક્તિ મનાતી સાક્ષાત દેવી તરીકે તેને માનવામાં આવતી આજે સમયની સંહિતા શરતી જાય છે ત્યારે જીવનના પ્રત્યેક ક્ષેત્રમાં આમૂલ પરિવર્તન આવ્યું છે. મિસરની સંસ્કૃતિથી માંડીને વીસમી સદીના નારીજીવન ઉપર એક ઓછો પાતળો દૃષ્ટિપાત કરતાં એક અજબનું આશ્ચર્ય અનુભવાય છે. આ અનેક પ્રકાર ચઢાવ ઉતારને લીધે આવેલા આમૂલ પરિવર્તનને નજરથી વેગળું કરી શકાતું નથી.

૨. આર્થિક સુખાકારીની સંકલ્પના

આર્થિક સુખાકારી એ વ્યક્તિ, પરિવાર અથવા સમાજની આર્થિક સ્થિતિનું એવું માપ છે, જે તેમને માનસિક, શારીરિક અને સામાજિક સુખ મેળવવામાં મદદરૂપ થાય છે. આર્થિક સુખાકારી માત્ર આવકના સ્તર પર આધાર રાખતી નથી, પણ તે નાણાકીય સંસાધનોના યોગ્ય ઉપયોગ, જીવનશૈલી, બચત અને ખર્ચને અસરકારક રીતે સંચાલિત કરવાની ક્ષમતામાં પણ સમાવિષ્ટ છે.

આર્થિક સુખાકારી હાંસલ કરવા માટે વ્યક્તિ અથવા કુટુંબને આવક અને ખર્ચ વચ્ચે સમતોલન જાળવવું જરૂરી છે. તે ઉમદા જીવનશૈલી, સંતુલિત બજેટિંગ, અને મહત્વપૂર્ણ ખર્ચ માટે યોગ્ય નિર્ણયો પર આધાર રાખે છે. આ ઉપરાંત, શિક્ષણ,

નોકરીની સુરક્ષા, આરોગ્ય સેવાઓની ઉપલબ્ધતા અને કુટુંબમાં નાણાકીય શિસ્તનું પાલન આર્થિક સુખાકારી માટે જરૂરી પરિબલો છે.

આર્થિક સુખાકારીનું એક મહત્વપૂર્ણ પાસું આર્થિક સંકટોનો સામનો કરવાનું કૌશલ્ય છે. આ માટે, વ્યક્તિઓ અને કુટુંબો માટે બચત અને રોકાણના માધ્યમો મહત્વપૂર્ણ છે. તાકીદના સમય માટે એક ટકાવારીય યોજના અને આર્થિક આરોગ્ય જાળવવું સુખાકારી માટે અત્યંત જરૂરી છે.

આધુનિક સમયમાં આર્થિક સુખાકારી ફક્ત પૈસાની પ્રચુરતા પૂરતી મર્યાદિત નથી; તે જીવનની ગુણવત્તા પર ભાર મૂકે છે. પારિવારિક હિતો, લાંબા ગાળાના લક્ષ્યો અને વ્યક્તિગત સંતોષની સિદ્ધિ પણ આર્થિક સુખાકારીમાં અભિન્ન ભાગ ભજવે છે. નાણાકીય સક્ષમતા, ટકાવારીય વલણ, અને બુદ્ધિશીલ નાણાકીય આયોજન આર્થિક સુખાકારીને સુધારવામાં મુખ્ય છે.

તેથી, આર્થિક સુખાકારી એ એક વ્યાપક અને મલ્ટિડાઈમેન્શનલ અવધારણા છે, જે વ્યક્તિ અને સમાજના આરોગ્યમય અને સમૃદ્ધ જીવન માટે મહત્વપૂર્ણ છે.

૩. આર્થિક સુખાકારીમાં ગૃહિણીનો ફાળો

● ગૃહ વ્યવસ્થાપન

ગૃહિણી ઘરના વ્યવસ્થાપનમાં એક મહત્વની ભૂમિકા ભજવે છે. ઘરના દૈનિક કાર્યોનું નિમિષન પૂર્ણ કરવાનો તેમના પ્રયાસ કુટુંબના નાણાકીય સંસાધનો પર સીધી અસર કરે છે. તેઓ ખર્ચમાં ફાળો આપવા માટે સંશયપૂર્વક ખર્ચાળ વસ્તુઓ ખરીદવાનું ટાળે છે અને વ્યવસ્થિત રીતે ઘરના ઉત્પાદનોના ઉપયોગમાં ધ્યાન આપે છે. દૈનિક જીવનમાં જરૂરી નાની-મોટી ચીજવસ્તુઓ સાથે સંભાળપૂર્વક વ્યવહાર કરે છે, જે ખોટને રોકે છે. આ સાથે, જીવન જરૂરીયાતોને વધુ કાર્યક્ષમ બનાવવાની તેમની ક્ષમતા ઘરના નાણાકીય મજબૂતીમાં મહત્વપૂર્ણ ફાળો આપે છે. તેઓ ઘરના સભ્યોની જરૂરિયાતોનું સંતુલન જાળવતા એક હેતુલક્ષી આયોજન કરી શકે છે, જે કુટુંબને નિમિષનમય જીવન જીવવા માટે મદદરૂપ બને છે.

● બચત અને સમતોલ બજેટ

ગૃહિણી કુટુંબના બજેટને સાચવવામાં એક મહત્વપૂર્ણ ભૂમિકા ભજવે છે. તેઓ ઘરના દૈનિક ખર્ચના તમામ પાસાંઓ પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે અને ખર્ચને નિયંત્રિત કરે છે. ઘરના બજેટનું સંતુલન જાળવવા માટે તેઓ સરળ જીવનશૈલી અપનાવે છે અને મોંઘવારી દરમિયાન પણ કુટુંબને નાણાકીય સ્થિરતા પૂરી પાડે છે. રોજિંદા જીવનમાં નાની-મોટી બચત માટે જે પ્રયત્નો કરે છે, તે લાંબા ગાળે મોટા આર્થિક લાભમાં પરિવર્તિત થાય છે. ગૃહિણી વાણીજ્યિક વિલાસને ટાળી છે અને આધુનિક જરૂરિયાતોને પહોંચી વળવા માટે યોગ્ય વિકલ્પો શોધે છે. આટલું જ નહીં, તેઓ કુટુંબના નાણાકીય સ્તંભ તરીકે કાર્ય કરી સાચી દિશામાં ખર્ચ પ્રોત્સાહિત કરે છે.

● ઘરના ઉદ્યોગમાં યોગદાન

ઘણા વખતમાં ગૃહિણી ઘરઆધારિત ઉદ્યોગો કે નાના વ્યવસાયો શરૂ કરીને પરિવારની આર્થિક સુખાકારીમાં મદદરૂપ બને છે. તેઓ ઘરનાં કામકાજ ઉપરાંત ખાદ્યપદાર્થો, કપડા, હસ્તકલા, અથવા અન્ય ચીજવસ્તુઓ બનાવે છે, જે સ્થાનિક બજારમાં વેચી શકાય છે. આના દ્વારા તેઓ પારિવારિક આવકમાં વધારો કરે છે. આ પ્રકારની નાની ઉદ્યોગ પ્રવૃત્તિઓ તે ફક્ત નાણાં ઉઘરાવવાનું માધ્યમ નથી, પણ તેમના સ્વયંસક્રિત કૌશલ્યનો પણ ઉપયોગ કરે છે. આ ઉદ્યોગોમાં

તેમના શ્રમ અને મહેનતથી બનેલા ઉત્પાદનોની માંગ ઊભી થાય છે, જે ઉદ્યોગોને વિસ્તરણ માટે મદદરૂપ થાય છે. આ ક્ષણો કુટુંબની આર્થિક સ્થિતિમાં મહત્વપૂર્ણ ફેરફાર લાવે છે અને ગૃહિણીને પણ સશક્ત બનાવે છે.

● શ્રમ અને સેવા

ગૃહિણીનું કાર્ય એ શ્રમનું મહત્વપૂર્ણ રૂપ છે, જે પારિવારિક જીવનને સરળ બનાવે છે. તેમનું કામ, જેમ કે રસોઈ, ઘરની સફાઈ, બાળકોની સંભાળ, અથવા વડીલોની સેવા, આર્થિક રીતે ખુબ જ કિંમતી છે. જો ઘરના કામ માટે દરેક કામદારોને નિયુક્ત કરવામાં આવે, તો તે માટે ભારે ખર્ચ થવો જોઈએ. ગૃહિણી આ તમામ ફરજો નિઃસ્વાર્થપણે પૂર્ણ કરે છે, જે કુટુંબના નાણાં બચાવે છે. તેમની આ સેવા કુટુંબના સર્વાંગી વિકાસ માટે આધારરૂપ બને છે. ઘરનું આ સુમેળ તેમની અસરકારક વ્યવસ્થાપન ક્ષમતાને દર્શાવે છે. આથી, તેમનું શ્રમ માત્ર કામ પૂરતું નહીં, પણ કુટુંબના આર્થિક મજબૂતીનું પ્રતિક છે.

● પ્રેરક અને સંસ્કારકમ ભૂમિકા

ગૃહિણીના સાદા જીવનશૈલી અને મજબૂત મૂલ્યો બાળકોમાં નાણાકીય શિસ્ત અને સંસ્કાર વિકસાવે છે. તેઓ બાળકના જીવનમાં પ્રથમ શિક્ષક હોય છે, અને બચત, મહેનત, અને કાર્યક્ષમતાના મહત્વના પાઠ દર્શાવે છે. ગૃહિણી બાળકોને નાની નાની વસ્તુઓના મહત્વને સમજાવીને તેમને નાણાકીય જવાબદારીઓ સોંપે છે. તેઓ બાળકોમાં સારી આદતો વિકસાવે છે, જે તેમને ભવિષ્યમાં સશક્ત અને આત્મનિર્ભર બનાવે છે. તેમનો આર્થિક શિક્ષણમાં આ ક્ષણો કુટુંબના લંબાણમાં નાણાકીય મજબૂતીનો પાયો બને છે.

● સતત વિકાસ માટે યોગદાન

ગૃહિણી પર્યાવરણીય દ્રષ્ટિકોણથી પણ કાર્ય કરે છે. તેઓ ઘરમાં આવશ્યક વસ્તુઓનું પુનર્વપરાશ, ક્યારાનું વ્યવસ્થિત સંચાલન, અને તકાવારીય જીવનશૈલી અપનાવે છે. આ ટેવો ન માત્ર કુટુંબ માટે આર્થિક લાભદાયક બને છે, પણ વન્યજીવન અને પર્યાવરણ માટે પણ ફાયદાકારક છે. તેમના પ્રયાસો લાંબા ગાળે કુટુંબના નાણાકીય સંસાધનો બચાવવામાં મદદરૂપ થાય છે.

● તાકીદની સ્થિતિઓમાં મદદ

મુશ્કેલ સમયમાં ગૃહિણી સંકટ નાબૂદ કરવામાં તેમનું શ્રેષ્ઠ યોગદાન આપે છે. તેઓ કુટુંબના નાણાં યોગ્ય રીતે વહેંચે છે અને ખર્ચને અસરકારક રીતે નિયંત્રિત કરે છે. તેમજ તાકીદની પરિસ્થિતિમાં તેઓ બચાવ માટે જુદા જુદા વિકલ્પો શોધે છે. આ આયોજન કુટુંબને નાણાકીય તંગીથી બચાવવામાં મહત્વપૂર્ણ હોય છે.

૪. આર્થિક સુખાકારી અને ગૃહિણી વચ્ચેનો પારસ્પરિક સંબંધ

આર્થિક સુખાકારી અને ગૃહિણી વચ્ચેનો સંબંધ પરસ્પર સમર્થનાત્મક છે. ગૃહિણીનું કાર્ય કુટુંબની આર્થિક મજબૂતી માટે આધારશિલા છે, અને આર્થિક સુખાકારી ગૃહિણીને તેમનું કાર્ય વધુ સારું અને અસરકારક રીતે કરવાં માટે સશક્ત બનાવે છે.

● આર્થિક સંચાલનમાં યોગદાન

ગૃહિણી ઘરના બજેટનું નિયંત્રણ કરીને અને ખર્ચને સંતુલિત રાખીને નાણાકીય સંસાધનોનું કાર્યક્ષમ સંચાલન કરે છે. તેઓ ઓછામાં ઓછા ખર્ચે ગુણવત્તાયુક્ત વસ્તુઓ ખરીદે છે, જેના પરિણામે બચત વધે છે અને કુટુંબમાં આર્થિક સુખાકારી પ્રાપ્ત થાય છે.

● આવક વધારવાનો પ્રયાસ

ઘણા કિસ્સામાં, ગૃહિણી નાના ઉદ્યોગો ચલાવે છે કે બીજી રીતે આવક વધારવાનો પ્રયાસ કરે છે, જેમ કે હસ્તકલા, ઘરગથ્થુ ખાદ્ય વસ્તુઓ અથવા સેવાઓ પૂરી પાડવી. આ પગલાં કુટુંબના નાણાકીય સ્તર ઉપર લાવે છે અને તેમની આર્થિક સુખાકારી સુધારે છે.

● જીવનશૈલી અને નૈતિક મૂલ્યો

ગૃહિણી કુટુંબમાં તકવારીય જીવનશૈલી અને નાણાકીય શિસ્ત લાવે છે. તેઓ બાળકોને નૈતિક મૂલ્યો અને નાણાકીય જવાબદારી શીખવાડે છે, જે ભવિષ્યમાં નાણાકીય સુખાકારી માટે મહત્વપૂર્ણ છે.

● તાકીદેના સમય માટે યોજના

ગૃહિણી નાણાકીય સંકટો માટે આગોતરું આયોજન કરે છે, જે મુશ્કેલ સમયમાં પરિવારને મદદરૂપ થાય છે. આ ગૃહ વ્યવસ્થાપન કુટુંબને આર્થિક તંગીથી બચાવે છે.

● આર્થિક સુખાકારીનો પ્રભાવ

આર્થિક રીતે મજબૂત કુટુંબ ગૃહિણીને વધુ સુવિધાઓ અને સંસાધનો પૂરા પાડે છે, જેનાથી તેઓ ઘરના વ્યવસ્થાપનમાં વધુ પ્રભાવશાળી બની શકે છે. આર્થિક સુખાકારી ગૃહિણી માટે જીવનના તણાવને ઓછું કરે છે અને તેમને સક્રિય અને ઉત્સાહિત બનાવે છે.

પ. સારાંશ

ગૃહિણી આર્થિક સુખાકારીમાં અગ્રણી ભૂમિકા ભજવે છે. તેઓ ઘરના દૈનિક વ્યવસ્થાપન, ખર્ચના નિયંત્રણ, અને નાણાકીય સંસાધનોના યોગ્ય ઉપયોગ દ્વારા કુટુંબના આર્થિક પાયોને મજબૂત બનાવે છે. કુટુંબના બજેટનું નિમિષન જાળવવા, ખર્ચ ઘટાડવા, અને બચત વધારવા માટે તેઓ મહત્વપૂર્ણ કાર્ય કરે છે.

ગૃહિણીઓ ઘરઆધારિત નાના ઉદ્યોગો દ્વારા કુટુંબની આવક વધારવામાં ફાળો આપે છે, જેમ કે ખાદ્યપદાર્થો, હસ્તકલા, અને સાદા વ્યવસાય. તેમનો શ્રમ અને નિષ્ઠા ઘરના દૈનિક કામમાં નાણાકીય બચત પૂરું પાડે છે, જે તેને ખર્ચાળ કારકિર્દીબંધ સેવાઓની જરૂરિયાતમાંથી બચાવે છે.

ગૃહિણી બાળકોને નાણાકીય શિસ્ત અને જીવન મૂલ્યો શીખવાડે છે, જે ભવિષ્યમાં મજબૂત નાગરિકોના નિર્માણ માટે આધાર આપે છે. તેમની તકવારીય જીવનશૈલી અને પર્યાવરણીય દ્રષ્ટિકોણ કુટુંબને નાણાકીય રીતે અને સામાજિક રીતે જાળવવામાં મદદરૂપ થાય છે.

મુશ્કેલ સમયમાં ગૃહિણી સંકટ ઉકેલવા માટે શ્રેષ્ઠ આયોજન કરે છે અને કુટુંબને આર્થિક રીતે સ્થિર રાખે છે. એથી, આર્થિક સુખાકારીમાં ગૃહિણીની મહત્વની ભૂમિકા છે, જે કુટુંબના સંતુલન અને સમૃદ્ધિ માટે આધારશિલા સમાન છે.

સંદર્ભ સૂચિ

1. અંજરીયા, દર્શના આર., અને અંજરીયા, ગાયત્રી આર. (1994). અવસ્થા અને આહાર. અમદાવાદ.
2. અંજરીયા, દર્શના આર., અને અંજરીયા, ગાયત્રી આર. (1994). સામાજિક પોષણ. અમદાવાદ.

3. અગ્રવાલ, એમ. આર. (2012). ફાઈનાન્સિયલ મેનેજમેન્ટ: પ્રોબ્લેમ્સ એન્ડ સોલ્યુશન્સ. જયપુર, રાજસ્થાન: ગરિમા પબ્લિકેશન્સ.
4. ગઢવી, વી. એસ. (સં.). (2003). પાટણની અસ્મિતા: ગઈકાલ, આજ અને આવતીકાલ. ગાંધીનગર: માહિતી ખાતું, ગુજરાત રાજ્ય.
5. ઠક્કર, મધુબેન, અને પુજારા, જયશ્રીબેન. (1998). ગૃહ વ્યવસ્થાનો પરિચય. વેરાવળ: પ્રવિણ પ્રકાશન પ્રા. લિ.
6. ઠક્કર, મધુબેન, અને પુજારા, જયશ્રીબેન. (1998/2001). ગૃહ વ્યવસ્થાનો પરિચય (પ્રથમ આવૃત્તિ, 1998; બીજી આવૃત્તિ, 2001). રાજકોટ: પ્રવિણ પ્રકાશન પ્રા. લિ., લાભ ચેમ્બર્સ.
7. ઠક્કર, મધુબેન, અને રાણપરા, જયશ્રીબેન. (1998). કૌટુંબિક અર્થવ્યવસ્થા. વેરાવળ: પ્રવિણ પ્રકાશન.
8. ઠક્કર, મધુબેન, અને રાણપરા, જયશ્રીબેન. (2004). કૌટુંબિક અર્થવ્યવસ્થા. રાજકોટ: પ્રવિણ પ્રકાશન પ્રા. લિ., લાભ ચેમ્બર્સ.
9. દેસાઈ, કૌશિક બી. (સં.). (2000). માહિતી મંજૂષા. અમદાવાદ: ઓનેસ્ટ પબ્લિકેશન.
10. ધકન, ધીરજ. (નવેમ્બર, 2001). કૌટુંબિક વૈત વ્યવસ્થા. અમદાવાદ: નવભારત સાહિત્ય મંદિર.
11. નાણાવટી, શીલા અને અન્ય. (1994). ગુજરાતી વિશ્વકોશ (ખંડ 6). અમદાવાદ: ગુજરાતી વિશ્વકોશ ટ્રસ્ટ.